

Tomasz Smura

Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego, Warszawa, Polska

ROZWÓJ OBRONY PRZECIWRAKIETOWEJ W NATO

DEVELOPMENT OF THE NATO BALISTIC MISSIL DEFENCE

Abstrakt: Obrona przeciwrakietowa NATO, ustanowiona na szczycie w Lizbonie w 2010 r., jest szybko rozwijającym się projektem Sojuszu. Obecnie wpisuje się w jeden z trzech jego podstawowych celów, tj. obronę i odstraszanie. Projekt od początku zakładał ścisły związek z planami i oceną zagrożeń ze strony Stanów Zjednoczonych, będących najważniejszym kontrybutorem koncepcji, co wpływa istotnie na jej założenia.

Słowa kluczowe: NATO, obrona przeciwrakietowa, Stany Zjednoczone

Abstract: Established at the 2010 Lisbon Summit, NATO Missile Defence is a rapidly developing Alliance project. Currently, it fits into one of its three core tasks, i.e. defense and deterrence. From the beginning, the project's plans and assessment of threats assumed close relation to that of the United States, as the most important contributor, which significantly affects its assumptions.

Keywords: NATO, missile defence, United States

Wprowadzenie

Jak wskazuje w kontekście zagrożeń przyjęta w 2022 r. nowa Koncepcja strategiczna NATO, „Aktorzy autorytarni (...) inwestują w wyrefinowane zdolności konwencjonalne, nuklearne i raketowe, przy niewielkiej przejrzystości i poszanowaniu dla międzynarodowych norm i zobowiązań”¹. Następnie w dokumencie stwierdza się, że „postawa NATO w zakresie odstraszenia i obrony opiera się na odpowiedniej kombinacji zdolności nuklearnych, konwencjonalnych i w zakresie obrony przeciwraketowej”². Obrona przeciwraketowa wpisuje się wyraźnie w jeden – i to zapewne najważniejszy – z trzech podstawowych celów NATO (*NATO core tasks*).

Celem rozważań będzie m.in. określenie przyczyn, z których wynikają obowiązujące założenia obecnego kształtu systemu obrony przeciwraketowej NATO i towarzyszące im kontrowersje. Zdaniem autora projekt stworzenia obrony przeciwraketowej w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego od początku był ściśle związany z planami i oceną zagrożeń ze strony Stanów Zjednoczonych. USA były bowiem najważniejszym kontrybutorem koncepcji, co wpłynęło istotnie na jej założenia.

Historia obrony przeciwraketowej w NATO

Idea rozwoju obrony przeciwraketowej jest niewiele krótsza niż historia użycia pocisków balistycznych, których geneza sięga okresu międzywojnia. W państwach NATO wiązała się ona przede wszystkim z najpotężniejszym państwem Sojuszu – Stanami Zjednoczonymi, uwikłanymi w zimnowojenny wyścig zbrojeń ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich. W wymiarze balistycznym nasilił się on zwłaszcza po wysłaniu przez ZSRR w kosmos satelity „Sputnik” w 1957 r. Wówczas Związek Radziecki udowodnił bowiem,

¹ *NATO 2022 Strategic Concept*, North Atlantic Treaty Organization, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf (dostęp: 30 czerwca 2023 r.).

² *ibidem*.

że jego pociski balistyczne byłyby w stanie porazić terytorium USA, chronione do tej pory przez oceany i Marynarkę Wojenną Stanów Zjednoczonych (*US Navy*).

W 1958 r. zadania związane z obroną przeciwrakietową zostały przydzielone wojskom lądowym USA (*US Army*). W ramach odpowiedzi na potrzeby w tym względzie uruchomiono też szerszy program Nike i rozwinięto pierwszy antybalistyczny system Nike Zeus, przeznaczony do zwalczania międzykontynentalnych pocisków balistycznych (*intercontinental ballistic missile*, ICBM). Zastosowano w nim pociski przeciwlotnicze z głowicą jądrową W-31, przeznaczone do zwalczania międzykontynentalnych pocisków balistycznych (*intercontinental ballistic missile*, ICBM). System z powodu niedoskonałości technicznych i wysokich kosztów nie został jednak wprowadzony do służby. Mimo to zdobyte doświadczenia pozwoliły na rozwój kolejnych generacji prototypowych systemów przeciwrakietowych w ramach programów Nike-X, Sentinel i Safeguard. Sens inwestowania w budowę systemu obrony antyrakietowej nad terytorium USA podawano jednak w wątpliwość ze względu na koszty. Wpływ na to przedsięwzięcie miało także zawarcie przez USA i ZSRR w 1972 r. Traktatu o ograniczeniu systemów obrony antybalistycznej (*Anti-Ballistic Missile Treaty*, ABM). Umowa zezwalała stronom na rozmieszczenie tylko jednego ściśle ograniczonego kompleksu obrony przeciwrakietowej wokół stolicy lub bazy pocisków balistycznych. Tym samym oba państwa poniekąd „zamroziły” swój stan posiadania systemów przeciwrakietowych i zobowiązały się do niewdrażania nowych (poza tymi ujętymi w traktacie)³. Pomimo tych ograniczeń niecałe 10 lat później, w 1983 r., prezydent USA Ronald Regan ogłosił program Inicjatywy Obrony Strategicznej, którego celem była budowa całościowego systemu obrony antybalistycznej z elementami zarówno na ziemi, jak i w przestrzeni kosmicznej. Jego wdrożeniem miała zająć się Organizacja Inicjatywy Obrony Strategicznej (*Strategic Defense Initiative Organization*, SDIO). Skala wyzwań

³ *Treaty Between The United States of America and The Union of Soviet Socialist Republics on The Limitation of Anti-Ballistic Missile Systems (ABM Treaty)*, Department of State, <https://2009-2017.state.gov/t/avc/trty/101888.htm> (dostęp: 10 czerwca 2023 r.).

technologicznych, a następnie koniec zimnej wojny podważyły jednak sens budowy takiego systemu. W następstwie doświadczeń I wojny w Zatoce Perskiej USA skupiły się na rozwoju systemów przeciwrakietowych szczebla taktycznego, a sama SDIO przemianowana została na Organizację Obrony Przeciwrakietowej (*Ballistic Missile Defense Organization*, BMDO)⁴.

W latach 90. XX w. nastąpiła szybka proliferacja technologii rakietowych do autorytarnych państw nieprzychylnych Stanom Zjednoczonym, takich jak Korea Północna, Iran czy Irak. Stwarzało to bezpośrednie zagrożenie zarówno dla terytorium i ludności USA, jak i ich najbliższych sojuszników. Znalazło to odzwierciedlenie w konkluzjach tzw. Raportu Komisji Rumsfelda z lipca 1998 r. Wskazywał on, że „skoordynowane wysiłki wielu jawnie lub potencjalnie wrogich krajów w celu zdobycia rakiet balistycznych z ładunkiem biologicznym lub nuklearnym stanowią rosnące zagrożenie dla Stanów Zjednoczonych” i jest ono „szersze, bardziej dojrzałe i ewoluuje szybciej, niż wynikało to z szacunków i raportów Wspólnoty Wywiadowczej”⁵.

W odpowiedzi na konkluzje raportu w 1999 r. przyjęta została Ustawa o Narodowej Obronie Przeciwrakietowej (*National Missile Defense Act of 1999*, NMD), która za główny cel postawiła sobie „rozmieścić tak szybko, jak jest to technicznie możliwe, skuteczny system Narodowej Obrony Przeciwrakietowej, zdolny do obrony terytorium Stanów Zjednoczonych przed ograniczonym atakiem pocisków balistycznych (niezależnie od tego, czy jest to przypadkowy, nieautoryzowany, czy

⁴ Por. m.in.: M. Kowalski, *Obrona Przeciwrakietowa Stanów Zjednoczonych*, Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego, <https://pulaski.pl/obrona-przeciwrakietowa-stanow-zjednoczonych/> (dostęp: 10 czerwca 2023 r.); A. Flax, *Ballistic Missile Defense: Concepts and History*, „Daedalus” 1985, t. 114, nr 2, s. 33–52; J. Cirincione, *Brief History of Ballistic Missile Defense and Current Programs in the United States*, Carnegie, <https://carnegieendowment.org/2000/02/01/brief-history-of-ballistic-missile-defense-and-current-programs-in-united-states-pub-133> (dostęp: 15 września 2023 r.); R. Kupiecki (red.), *Obrona przeciwrakietowa w polskiej perspektywie*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2015.

⁵ Fragment za: *Executive Summary of the report of the Commission to Assess the Ballistic Missile Threat to the United States*, 15 lipca 1998 r., <https://www.iranwatch.org/sites/default/files/Rumsfeld%20Commission%20Executive%20Summary.pdf> (dostęp: 10 czerwca 2023 r.).

celowy)⁶. Prace nad NMD przyspieszyło dojście do władzy republikańskiej administracji Georga W. Busha. W 2002 r. wypowiedziała ona traktat ABM, a do końca drugiej kadencji prezydenta udało się jej rozmieścić 20 interceptorów GBI (*ground based interceptor*) na ziemnej obrony przeciwrakietowej (*ground-based missile defense*, GMD) w bazach w Kalifornii i na Alasce. Jednocześnie zaplanowano ulokowanie kolejnych 24 pocisków GBI w USA i 10 w Polsce (razem z radarem dalekiego zasięgu na terytorium Czech).

W kierunku NATO BMD

Zainteresowanie NATO kwestiami obrony przeciwrakietowej po zimniej wojnie było ściśle powiązane z wysiłkami USA. W 2001 r. Sojusz zlecił dwa równoległe studia wykonalności w zakresie obrony przeciwrakietowej teatru działań (*Alliance Theatre Ballistic Missile Defence*, TBMD), a na szczycie w Pradze w 2002 r. przywódcy Sojuszu przykazali, aby studia zbadały możliwości ochrony sił, terytorium i ludności Sojuszu przed pełnym spektrum zagrożeń rakietami balistycznymi. Studia skończyły się w kwietniu 2006 r. i wskazały, że stworzenie systemu obrony przeciwrakietowej w Sojuszu jest technicznie wykonalne. Na szczycie w Bukareszcie sojusznicy zgodzili się, że rozmieszczenie elementów amerykańskiej NMD, mających znaleźć się w Europie, powinno stanowić integralną część przyszłej architektury obrony przeciwrakietowej NATO. Rozlokowanie elementów NMD w Europie od początku budziło jednak wątpliwości. Europejska część systemu według założeń z tamtego czasu ze względów technicznych chroniłaby głównie kontynentalne terytorium Stanów Zjednoczonych. Budowa nowych elementów NMD wymagała też znacznych nakładów finansowych i spotkała się z silnymi protestami ze strony Rosji, wskazującej m.in., że system będzie naruszał równowagę strategiczną pomiędzy nią i USA, a państwa przejmujące elementy amerykańskiego systemu znajdą się na liście celów rosyjskich jednostek

⁶ *National Missile Defense Act of 1999*, <https://www.congress.gov/bill/106th-congress/senate-bill/257> (dostęp: 12 czerwca 2023 r.).

rakietowych w przypadku konfliktu Rosji z NATO. We wrześniu 2009 r. administracja nowego prezydenta Baracka Obamy ogłosiła rezygnację z dotychczasowych planów w zakresie rozmieszczenia elementów systemu obrony przeciwrakietowej w Europie i zastąpienia ich europejskim fazowym adaptacyjnym podejściem do obrony przeciwrakietowej (*European Phased Adaptive Approach*, EPAA). Miał on stanowić amerykański wkład w obronę przeciwrakietową NATO i zapewnić w pierwszej kolejności ochronę europejskich sojuszników oraz sił USA w Europie przed ograniczonym atakiem z Bliskiego Wschodu, przede wszystkim Iranu. Technicznie opierał się na pociskach rodziny Standard Missile-3 (SM-3), rozmieszczonych na platformach morskich i lądowych, dysponujących wprawdzie mniejszymi zdolnościami, ale bardziej zaawansowanych w procesie rozwojowym, tańszych i bardziej elastycznych. Zmiana podejścia wynikała z ocen wywiadowczych, które wskazywały zagrożenie ze strony pocisków krótkiego i średniego zasięgu jako mniej odległe czasowo i bardziej bezpośrednie dla sił amerykańskich na Bliskim Wschodzie i w Europie niż zagrożenie ze strony pocisków międzykontynentalnych dla terytorium USA⁷.

Zgodnie z pierwotnymi założeniami program składał się z czterech faz. W ramach pierwszej z nich do 2011 r. miały być rozmieszczone istniejące i sprawdzone rozwiązania, takie jak interceptory SM-3 w wersji IA i sensory AN/TPY-2. Druga faza – zaplanowana na 2015 r. – miała obejmować rozmieszczenie po odpowiednim przetestowaniu bardziej zaawansowanych interceptorów rodziny SM-3 IB w wersjach lądowej i morskiej w celu rozszerzenia obszaru chronionego przed pociskami krótkiego i średniego zasięgu. W ramach trzeciej fazy – w perspektywie 2018 r. – miały zostać rozlokowane, po uprzednim przetestowaniu, pociski SM-3 IIA, zdolne również do zwalczania pocisków pośredniego zasięgu. W czwartej fazie, wyznaczonej na 2020 r., oprócz skuteczniejszego zwalczania pocisków

⁷ *FACT SHEET U.S. Missile Defense Policy A Phased, Adaptive Approach for Missile Defense in Europe*, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/fact-sheet-us-missile-defense-policy-a-phased-adaptive-approach-missile-defense-eur> (dostęp: 10 czerwca 2023 r.).

średniego i pośredniego zasięgu, miała pojawić się możliwość zwalczania pocisków międzykontynentalnych za pomocą interceptora SM-3 IIB.

W listopadzie 2010 r. na szczycie NATO w Lizbonie przywódcy państw Sojuszu zdecydowali o rozwoju Obrony Przeciwrakietowej NATO (*NATO Ballistic Missile Defence*, NATO BMD) w ramach budowania zdolności do kolektywnej obrony. Rozszerzono tym samym ramy dotychczasowego natowskiego programu w zakresie obrony przeciwrakietowej (*Tactical Ballistic Missile Defence*, TBMD) tak, aby oprócz ochrony dla wojsk zapewniał on też osłonę przed pociskami balistycznymi dla ludności cywilnej. Rok później Turcja zgodziła się usytuować na swoim terytorium amerykański radar dalekiego zasięgu, będący już częścią NATO BMD, a Rumunia i Polska zawarły porozumienie z USA w sprawie rozmieszczenia na ich terytoriach instalacji Aegis Ashore. Jednocześnie uzgodniono rozlokowanie okrętów Aegis w hiszpańskiej bazie Rota, a całość miał dopełnić system dowodzenia i kontroli (*command and control*, C2) w sojuszniczym dowództwie powietrznym w Ramstein. Do końca 2015 r. marynarka wojenna USA rozmieściła w Hiszpanii cztery niszczyciele Aegis, a w maju 2016 r. uruchomiona została instalacja Aegis Ashore w Deveselu w Rumunii. Dzięki temu na szczycie Sojuszu w Warszawie stało się możliwe ogłoszenie wstępnej gotowości operacyjnej (*Initial Operational Capability*) systemu NATO BMD. Na szczycie w Brukseli (2017) potwierdzono, że kolejnym ważnym krokiem będzie skończenie najważniejszych elementów systemu dowodzenia i kontroli systemu, aby wzmocnić możliwości planowania i prowadzenia operacji związanych z obroną przeciwrakietową. Z kolei na szczycie NATO w Madrycie (2022) potwierdzono wolę kontynuowania prac nad systemem⁸.

⁸ *Ballistic missile defence*, North Atlantic Treaty Organization, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49635.htm (dostęp: 18 czerwca 2023 r.).

Kształt systemu

NATO BMD jest częścią szerszej Zintegrowanej Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwrakietowej NATO (*Integrated Air and Missile Defence, IAMD*), mającej bronić terytoriów państw członkowskich przed całym spektrum zagrożeń lotniczych i rakietowych na wszystkich kierunkach. Celem systemu NATO BMD jest zwalczanie zagrożeń balistycznych wynikających z proliferacji technologii rakietowych w południowo-wschodnim sąsiedztwie Sojuszu. Ma on zapewnić ochronę ludności europejskich państw NATO, ich terytoriów oraz sił zbrojnych przed zagrożeniami spoza obszaru transatlantyckiego. Zgodnie z deklaracjami Sojuszu system nie jest wymierzony przeciw Rosji i nie narusza równowagi strategicznej między USA i ich sojusznikami a Federacją Rosyjską. Polega on na dobrowolnych wkładach państw członkowskich – radarach, interceptorach oraz udostępnianiu miejsc do ich stacjonowania. Stąd też zgodnie ze wspomnianymi porozumieniami na terytorium Turcji, w bazie Kürecik rozmieszczony został radar AN/TPY-2 (*Army Navy/Transportable Radar Surveillance*). Ten sensor, działający w paśmie X, funkcjonuje w dwóch modach. Pierwszy (*forward-based*), używany przez radar w Turcji, wykrywa pociski balistyczne po ich wystrzeleniu. Drugi (*terminal mode*), stosowany w ramach zestawu przeciwrakietowego THAAD (*Terminal High Altitude Area Defense*), w którym również wykorzystano radar, służy naprowadzaniu interceptorów na zbliżający się cel⁹. Z kolei rozmieszczona w Rumunii instalacja Aegis Ashore – czekająca też na ukończenie w Polsce – jest w dużej mierze lądową wersją morskogo systemu Aegis BMD, będącego na wyposażeniu części krążowników typu Ticonderoga i niszczycieli Arleigh Burke, a także szeregu niszczycieli japońskiej marynarki wojennej (Morskie Siły Samoobrony). Składa się on z działającego w paśmie S radaru 3D ze skanowaniem fazowym AN/SPY-1, wyrzutni Mark 41 Vertical Launching System (VLS) oraz interceptorów Standard Missile-3 (SM-3) i umożliwia zwalczanie pocisków średniego oraz pośredniego zasięgu w środkowej fazie

⁹ AN/TPY-2: *Army Navy/Transportable Radar Surveillance*, Raytheon, <https://www.rtx.com/raytheon/what-we-do/strategic-missile-defense/antpy-2> (dostęp: 20 czerwca 2023 r.).

lotu. Wszystkie instalacje składają się z 3 wyrzutni po 8 komór w każdej, co daje łącznie 24 interceptory SM-3 dysponujące zasięgiem 700 km (SM-3IA/B) i 2500 km (SM-3IIA)¹⁰. W hiszpańskiej bazie Rota stacjonują z kolei 4 niszczyciele Arleigh Burke z systemem Aegis BMD. Każdy z okrętów charakteryzuje się podobnymi zdolnościami co system Aegis Ashore, jednak dysponuje większą liczbą komór (łącznie 64) oraz zakresem dostępnych pocisków, przenosząc w wyrzutniach również interceptory SM-2 Block IV i SM-6¹¹. Ostatni podstawowy element, czyli uruchomiony w 2016 r. system dowodzenia i kontroli (*NATO Ballistic Missile Defense Operations Center*) w Dowództwie Powietrznym w Ramstein, dostarczyło amerykańsko-europejskie konsorcjum ThalesRaytheonSystems. Zapewnia on obraz sytuacyjny dla zintegrowanej obrony powietrznej i przeciwrakietowej oraz daje możliwość prowadzenia operacji obrony przeciwrakietowej 24 godziny na dobę¹².

Za nadzór i koordynację wysiłków w budowie NATO BMD odpowiada Komitet Zintegrowanej Obrony Przeciwlotniczej i Przeciwrakietowej (*Integrated Air and Missile Defence Policy Committee, IAMD*) podległy Radzie Północnoatlantyckiej. Komitet doradza także Radzie w zakresie polityki rozwoju zdolności w celu zapewnienia obrony sojuszniczych terytorium, ludności i wojsk przed zagrożeniami powietrznymi i balistycznymi, co obejmuje też monitorowanie i analizowanie zagrożeń niebezpieczeństw ze strony aktorów państwowych i niepaństwowych czy nowych przełomowych technologii, np. hipersonicznych. Komitet spotyka się w różnych formatach pod przewodnictwem zastępcy sekretarza generalnego i wspierany jest przez personel międzynarodowy kwatery głównej, zwłaszcza sekcję IAMD w ramach Dywizji Inwestycji Obronnych (*Defence Investment Division*). Za realizację programu rozwoju systemu dowodzenia i kontroli odpowiada z kolei Konferencja Narodowych Dyrektorów

¹⁰ *AN/SPY-1 Radar*, CSIS, <https://missilethreat.csis.org/defsys/an-spy-1-radar/> (dostęp: 20 czerwca 2023 r.); *Aegis Ashore*, CSIS, <https://missilethreat.csis.org/defsys/aegis-ashore/> (dostęp: 20 czerwca 2023 r.).

¹¹ *Aegis*, CSIS, <https://missilethreat.csis.org/system/aegis/> (dostęp: 21 czerwca 2023 r.).

¹² *ThalesRaytheonSystems To Deliver BMD Interim Capability To NATO Ramstein*, <https://www.defensedaily.com/thalesraytheonstystems-to-deliver-bmd-interim-capability-to-nato-ramstein-2/uncategorized/> (dostęp: 23 czerwca 2023 r.).

Polityki Zbrojeniowej (*The Conference of National Armaments Directors*, CNAD), a struktury wojskowe dostarczają ramy doktrynalne w zakresie planowania czy szkoleń¹³.

Dyskusje wokół obrony przeciwrakietowej

Jak wspomniano, projekt rozmieszczenia interceptorów GBI w Europie w ramach programu Narodowej Obrony Przeciwrakietowej wywołał szereg dyskusji. Dotyczą one jednak również projektu NATO BMD z jego amerykańskim wkładem w postaci EPAA. Te dyskusje toczyły się wokół trzech elementów: zasadności projektu, stosunku Rosji i wiarygodności technicznej systemu.

Od początku pewne wątpliwości budziło samo uzasadnienie potrzeby rozwoju tak zaprojektowanego systemu jak NATO BMD w obecnym kształcie. Z założenia ma on bowiem chronić część europejskich państw Sojuszu Północnoatlantyckiego przed zagrożeniami balistycznymi z kierunku Bliskiego i Środkowego Wschodu. W praktyce wskazuje to na Iran, gdyż to jedyne państwo w regionie – poza przyjaznym krajem NATO Izraelem – dysponujące zaawansowanymi zdolnościami w zakresie pocisków balistycznych. Tym samym zawarcie w 2015 r. porozumienia JCPOA (*Joint Comprehensive Plan of Action*) w formule P5+1 (stali członkowie Rady Bezpieczeństwa ONZ i Niemcy) oraz UE z Iranem nt. kontroli irańskiego programu jądrowego mogło podważyć sensowność projektu obrony przeciwrakietowej NATO. Choć porozumienie JCPOA nie odnosiło się do technologii balistycznych i nie nakładało na Teheran żadnych ograniczeń w tym zakresie, rezygnacja przez Iran z ambicji nuklearnych znacząco zmniejszałaby potencjalną siłę rażenia, a więc również skalę zagrożenia ze strony irańskich pocisków. Co więcej, porozumienie mogło stanowić początek szerszego procesu otwarcia między Iranem a światem zachodnim, co także podawałoby w wątpliwość konieczność dalszego zabezpieczania się przed tym państwem ze strony NATO. Utrzymujące się napięcie amerykańsko-irańskie – m.in. na

¹³ *Ballistic missile...*, *op.cit.*

tle wymierzonej przeciw USA polityki, którą Teheran kontynuował w regionie – a w końcu wyjście przez administrację Donalda Trumpa z porozumienia z Iranem w 2018 r. (i w efekcie zawieszenie jego wykonywania przez Iran) podważyły nadzieję na normalizację tych relacji w najbliższych latach. Po dojściu do władzy demokratycznej administracji Joe Bidena, mimo podjętych prób wznowienia realizacji porozumienia, do tej pory nie osiągnięto konkretnych rezultatów.

Innym wyzwaniem – choć w obecnych okolicznościach już mniej istotnym – był stosunek Rosji do projektu. Federacja Rosyjska konsekwentnie sprzeciwia się jakimkolwiek planom i działaniom związanym z rozmieszczeniem amerykańskich systemów przeciwrakietowych, które zwalczają cele balistyczne w środkowej fazie lotu. W odpowiedzi na wycofanie się USA z traktatu ABM Rosja wyszła z traktatu START II (*Strategic Arms Reduction Treaty*), ograniczającego liczbę głowic jądrowych rozmieszczonych na nośnikach, a także możliwość stosowania pocisków wielogłowicowych MIRV (*multiple independently targetable reentry vehicle*)¹⁴. Według argumentacji rosyjskiej system mógłby zaburzyć równowagę strategiczną między Stanami Zjednoczonymi a Rosją. Od czasów zimnej wojny oparta ona była na tzw. gwarancji wzajemnego zniszczenia (*mutual assured destruction*, MAD), która zapewniała, iż w przypadku ataku nuklearnego jednego kraju obie strony zostaną zniszczone, co czyniło atak nieracjonalnym. Waszyngton argumentował w odpowiedzi, że budowany system obrony przeciwrakietowej z kilkudziesięcioma interceptorami nie będzie w stanie zagrozić wiarygodności odstraszania potencjałowi rosyjskiemu, liczącemu kilka tysięcy głowic.

Wątpliwości strony rosyjskiej nie rozwiązała zmiana planów w zakresie rozmieszczenia interceptorów GBI i zastąpienie ich interceptorami SM-3, wolniejszymi, a więc mniej skutecznymi przeciwko pociskom międzykontynentalnym. Jak wskazywał w debacie Brookings Institution Frank Rose, były asystent sekretarza stanu ds. kontroli zbrojeń weryfikacji i przestrzegania, „Rosjanie nie obawiają

¹⁴ *START II*, NTI, <https://www.nti.org/education-center/treaties-and-regimes/treaty-between-united-states-america-and-union-soviet-socialist-republics-strategic-offensive-reductions-start-ii/> (dostęp: 28 czerwca 2023 r.).

się obecnych zdolności, ale przyszłego skoku technologicznego”¹⁵. Choć Rosja opuściła traktat INF (*Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty*), zakazujący m.in. rozmieszczania pocisków manewrujących o określonych zasięgach, Kreml zapowiedział stosowanie jego postanowień i nierozmieszczanie pocisków manewrujących bazowania lądowego, dopóki nie zrobią tego Stany Zjednoczone. Aby rozwiązać wątpliwości Rosjan, na początku lutego 2022 r. Waszyngton oferował im możliwość inspekcji instalacji w Polsce i Rumunii¹⁶. Po rosyjskiej agresji na Ukrainę trudno jednak wyobrazić sobie taki scenariusz w najbliższym czasie. Osobną kwestią pozostaje odpowiedź na pytanie, na ile wobec widocznego w Ukrainie zagrożenia ze strony rosyjskich pocisków balistycznych i manewrujących adekwatne jest rozwijanie systemu NATO BMD w obecnym kształcie, tj. jako systemu nakierowanego na zwalczanie zagrożeń z Bliskiego i Środkowego Wschodu, oraz czy system nie powinien mieć możliwości zwalczania również celów rosyjskich, np. poprzez zróżnicowanie interceptorów rozmieszczonych w instalacjach Aegis Ashore.

Ostatnim przywoływanym w debacie argumentem jest wciąż ograniczona skuteczność dostępnych obecnie systemów obrony przeciwrakietowej. Dotyczy to również interceptora SM-3IIA, który jeszcze w 2018 r. nie zdołał przechwycić w teście pocisku średniego zasięgu.

Podsumowanie (wnioski dla polityki, strategii i systemu bezpieczeństwa narodowego)

Obrona przeciwrakietowa NATO, ustanowiona na szczycie w Lizbonie w 2010 r., jest szybko rozwijającym się projektem Sojuszu, wpisującym się w jeden z trzech jego podstawowych celów, tj. obronę

¹⁵ *Challenges for the Biden administration: Addressing the evolving air and missile threat*, Brookings, <https://www.brookings.edu/events/challenges-for-the-biden-administration-addressing-the-evolving-air-and-missile-threat/> (dostęp: 28 czerwca 2023 r.).

¹⁶ *U.S. Offered Russians Aegis Ashore Inspections to Ease Ukraine Tensions; More American Troops Headed to Europe*, USNI News, <https://news.usni.org/2022/02/02/u-s-offered-russians-aegis-ashore-inspections-to-ease-ukraine-tensions-more-american-troops-headed-to-europe> (dostęp: 29 czerwca 2023 r.).

i odstraszenie. Obrona przeciwrakietowa w Sojuszu od początku była ściśle związana z rozwojem zdolności w tym zakresie w Stanach Zjednoczonych i odzwierciadla w dużej mierze ocenę zagrożeń ze strony Waszyngtonu. Mimo pewnych dyskusji projekt dobrze służy bezpieczeństwu Polski, m.in. cementując obecność sojuszniczą – w tym amerykańską – na terytorium RP. W obecnych okolicznościach, wynikających z większego zrozumienia obaw państw wschodniej flanki NATO i agresji na Ukrainę, warto zbadać też możliwość rozszerzenia zadań i zdolności systemu tak, żeby był on w stanie przynajmniej w ograniczonym stopniu odpowiedzieć na zagrożenia ze strony rosyjskich pocisków balistycznych i manewrujących.

Bibliografia

References List

Piśmiennictwo

Literature

- Kowalski M., *Obrona Przeciwrakietowa Stanów Zjednoczonych*, Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego, <https://pulaski.pl/obrona-przeciwrakietowa-stanow-zjednoczonych/> (dostęp: 10 czerwca 2023 r.).
- Kupiecki R. (red.), *Obrona przeciwrakietowa w polskiej perspektywie*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2015.

Źródła

Sources

- Aegis Ashore*, CSIS, <https://missilethreat.csis.org/defsyst/aegis-ashore/> (dostęp: 20 czerwca 2023 r.).
- Aegis*, CSIS, <https://missilethreat.csis.org/system/aegis/> (dostęp: 21 czerwca 2023 r.).
- AN/TPY-2: Army Navy/Transportable Radar Surveillance*, Raytheon <https://www.rtx.com/raytheon/what-we-do/strategic-missile-defense/antpy-2> (dostęp: 20 czerwca 2023 r.).

- AN/SPY-1 Radar*, CSIS, <https://missilethreat.csis.org/defsys/an-spy-1-radar/> (dostęp: 20 czerwca 2023 r.).
- Ballistic missile defence*, North Atlantic Treaty Organization, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49635.htm (dostęp: 23 czerwca 2023 r.).
- Cirincione J., *Brief History of Ballistic Missile Defense and Current Programs in the United States*, Carnegie, <https://carnegieendowment.org/2000/02/01/brief-history-of-ballistic-missile-defense-and-current-programs-in-united-states-pub-133> (dostęp: 15 września 2023 r.).
- Challenges for the Biden administration: Addressing the evolving air and missile threat*, Brookings, <https://www.brookings.edu/events/challenges-for-the-biden-administration-addressing-the-evolving-air-and-missile-threat/> (dostęp: 28 czerwca 2023 r.).
- Executive Summary of the report of the Commission to Assess the Ballistic Missile Threat to the United States*, 15 lipca 1998 r., <https://www.iranwatch.org/sites/default/files/Rumsfeld%20Commission%20Executive%20Summary.pdf> (dostęp: 10 czerwca 2023 r.).
- FACT SHEET U.S. Missile Defense Policy A Phased, Adaptive Approach for Missile Defense in Europe*, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/fact-sheet-us-missile-defense-policy-a-phased-adaptive-approach-missile-defense-eur> (dostęp: 10 czerwca 2023 r.).
- Flax A., *Ballistic Missile Defense: Concepts and History*, "Daedalus" 1985, t. 114, nr 2.
- National Missile Defense Act of 1999*, <https://www.congress.gov/bill/106th-congress/senate-bill/257> (dostęp: 12 czerwca 2023 r.).
- START II*, NTI, <https://www.nti.org/education-center/treaties-and-regimes/treaty-between-united-states-america-and-union-soviet-socialist-republics-strategic-offensive-reductions-start-ii/> (dostęp: 28 czerwca 2023 r.).
- ThalesRaytheonSystems To Deliver BMD Interim Capability To NATO Ramstein*, <https://www.defensedaily.com/thalesraytheonstems-to-deliver-bmd-interim-capability-to-nato-ramstein-2/uncategorized/> (dostęp: 23 czerwca 2023 r.).

Treaty Between The United States of America and The Union of Soviet Socialist Republics on The Limitation of Anti-Ballistic Missile Systems (ABM Treaty), Department of State, <https://2009-2017.state.gov/t/avc/trty/101888.htm> (dostęp: 10 czerwca 2023 r.).

U.S. Offered Russians Aegis Ashore Inspections to Ease Ukraine Tensions; More American Troops Headed to Europe, USNI News, <https://news.usni.org/2022/02/02/u-s-offered-russians-aegis-ashore-inspections-to-ease-ukraine-tensions-more-american-troops-headed-to-europe> (dostęp: 29 czerwca 2023 r.).

Copyright © 2023 Tomasz Smura

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share-Alike 4.0 International License.

